

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-4>

УДК 332.1

ІНВЕСТИЦІЙНІ ВКЛАДЕННЯ В РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЗАКАРПАТТЯ

INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATION IN TRANSCARPATHIA

Стойка Вікторія Степанівнадоктор економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень
Національної академії наук УкраїниORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6356-890X>**Stoika Viktoriia**Transcarpathian Regional Center for Socio-economic
and Humanitarian Studies of NAS of Ukraine

Метою статті є аналіз тенденцій інвестиційного забезпечення туристично-рекреаційного сектору Закарпатської області. Методологія дослідження включає загальнонаукові методи, зокрема, методи теоретичного узагальнення, методи порівняння та групування, метод класифікації. Обґрунтовано, що об'єктами інвестиційних вкладень в туристично-рекреаційну сферу є природно-рекреаційні ресурси, соціально-культурні та інфраструктурні ресурси. Визначено економічний, соціальний та екологічний ефекти від вкладення інвестицій в туризм. Проаналізовано динаміку обсягів та структуру капітальних інвестицій в Закарпатській області, фінансові результати підприємств тимчасового розміщення й організації харчування та мистецтва, спорту й відпочинку в Закарпатській області. Визначено, що обсяги капітальних інвестицій в Закарпатській області є одними з найнижчих в Україні, а інвестиційні вкладення в туристичну сферу практично не здійснюються. Практична цінність статті полягає в окресленні заходів як на національному, так і на регіональному рівні, які необхідно вжити для стимулювання залучення інвестицій в туристично-рекреаційний комплекс Закарпатської області.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні вкладення, капітальні інвестиції, туристично-рекреаційна сфера, туризм.

Meeting the needs of the tourist and recreational sphere of regions of Ukraine in the investment resources involves, above all, the creation of a favorable investment climate on the scale of socio-economic system of the state through the integrated use of investment policy tools and coordination of interests of the state, private investors, as well as local government and amalgamated hromadas (territorial communities) at the regional level. Tourism should become a sphere of implementation of market mechanisms, a source of replenishment of state and local budgets, the creation of new jobs in the region, the means of publicly available and full recreation and health promotion of the population. The special role of tourism in crisis regions, as it is a factor of socio-economic development, serves as an effective way of employment and poverty reduction. The purpose of the article is to analyze the trends of investment provision of the tourist and recreational sector of Transcarpathian region. Research methodology includes general scientific methods, in particular, methods of theoretical generalization, methods of comparison and grouping, the method of classification. It was substantiated that the objects of investment in the tourist and recreational sphere are natural and recreational resources, socio-cultural and infrastructural resources. The economic, social and environmental effect of investing in tourism was determined. The dynamics of volumes and structure of capital investments in Transcarpathian region, financial results of enterprises of temporary accommodation and catering and art, sports and recreation in Transcarpathian region are analyzed. It is established that the volume of capital investments in Transcarpathian region is one of the lowest in Ukraine, and investment in the tourist sphere is practically not carried out. The practical value of the article is to identify measures both at the national and regional level, which should be taken to stimulate the attraction of investments in the tourist and recreational complex of Transcarpathian region.

Keywords: placement of funds, investments, capital investments, tourist and recreational sphere, tourism.

Постановка проблеми. Ефективна реалізація туристично-рекреаційного потенціалу України та підвищення рівня атрактивності її туристично-рекреаційної сфери передбачають, крім цілісної системи стратегічного управління у цій сфері, значних інвестиційних ресурсів для розвитку туристичного бізнесу. Задоволення потреби туристично-рекреаційної сфери регіонів України в інвестиційних ресурсах передбачає передусім створення сприятливого інвестиційного клімату в масштабі соціально-економічної системи держави завдяки комплексному використанню інструментів інвестиційної політики та координації інтересів держави, приватних інвесторів, а також органів місцевого самоврядування та територіальних громад на регіональному рівні. Туризм може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державних і місцевих бюджетів, створення нових робочих місць в регіоні, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення населення.

Особливу роль відіграє туризм у розвитку кризових територій, оскільки для них туристично-рекреаційна діяльність слугує альтернативною галуззю економіки, що сприяє сталому розвитку. На думку експертів Всесвітньої туристичної організації ООН [1], якщо в регіонах з активною, добре диверсифікованою економікою туризм не має безумовного соціально-економічного ефекту, то саме у кризових регіонах він є фактором соціально-економічного розвитку, слугує ефективним способом забезпечення зайнятості та скорочення бідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці залучення інвестиційних ресурсів для розвитку туристично-рекреаційного сектору присвячено низку публікацій вітчизняних дослідників. Зокрема, слід виділити дослідження Алексєєвої Ю. В. [2], Стойки В. О. [3], Паук М. І. [4], Мігущенко Ю. В. [5], Довбенко О. М. [6; 7], Сінгуцького О. В. [8]. Окремі аспекти щодо розвитку туризму та можливостей його фінансування розглядалися також автором в публікаціях [9–14]. Втім питання залучення інвестиційних вкладень для розвитку туризму є актуальним як для державного, так і регіонального рівня.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз тенденцій інвестиційного забезпечення туристично-рекреаційного сектору Закарпатської області.

Методологія дослідження включає загальнонаукові методи, зокрема, методи теоретич-

ного узагальнення, методи порівняння та групування, метод класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм як важливе соціально-економічне явище сучасності підкоряється об'єктивним законам розвитку людського суспільства. Він активно впливає на життєдіяльність суспільства і водночас залежить від суспільства, стану розвитку його продуктивних сил і виробничих відносин. Інвестиційний розвиток сфери туризму значною мірою залежить від рівня економічного розвитку країни, а з іншого боку, інвестиційний динамізм сфери туризму є важливим поштовхом до економічного зростання країни. В ст. 6 Закону України “Про туризм” [15] зазначено, що держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності. На наш погляд, значної уваги заслуговує також факт, що згідно Закону України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” [16] сфера туризму визначена як одна з шести пріоритетних галузей державного інвестування. Зокрема, в пріоритеті державної інвестиційної політики знаходиться будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

Згідно Закону України “Про інвестиційну діяльність” [17] під інвестиціями слід розуміти всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Щодо галузевого спрямування об'єктів інвестиційної діяльності, то в Законі України “Про туризм” [15] відсутнє визначення об'єктів, проте в проекті зазначеного закону вказувалось, що до об'єктів сфери туризму відносяться – транспортні засоби та транспортні підприємства, індивідуальні і колективні засоби розміщення та підприємства харчування, культури, розваг та спорту, підприємства медичних і оздоровчих послуг, торгівлі, інформаційних ресурсів, а також інші матеріальні й нематеріальні блага, майно, майнові комплекси (підприємства), результати і продукти інтелектуальної діяльності тощо, що належать суб'єктам сфери туризму на правах власності.

На наш погляд, туристично-рекреаційні ресурси охоплюють природно-рекреаційні ресурси, соціально-культурні та інфраструктурні ресурси. Саме вони і являються об'єктами інвестиційних вкладень в даний сектор.

Виходячи з особливостей туризму, погоджуємося з думкою Шуплат О.М. [18], яка справедливо зазначає, що оскільки результати від здійсненої інвестиційної діяльності у сфері туризму отримують не тільки безпосередні суб'єкти інвестиційного процесу, а й суспільство (в особі населення), то соціальний ефект є важливою її складовою. Економічний та соціальний ефект тісно пов'язані між собою і у поєднанні розкривають більш повне поняття "інвестицій в сферу туризму". Зокрема, до економічного ефекту від здійснення інвестиційної діяльності в сфері туризму, слід віднести забезпечення прямого внеску у ВВП і національний дохід, створення доданої вартості в економіці, сприяння зайнятості населення, здійснення внеску в платіжний баланс країни, збільшення притоку іноземної валюти, підвищення ступеня диверсифікації економіки країни через розширення сфери послуг, активізація підприємництва. Соціальним ефектом від вкладення інвестицій в туристичну сферу є стимулювання підвищення рівня та якості життя населення, створення та удосконалення сучасної інфраструктури (комунальної, виробничої, соціальної), створення, відновлення та збереження історико-культурної та природоохоронної спадщини, сприяння фізичному та духовному оздоровленню нації, посилення культурної самосвідомості населення, поліпшення інтелектуального потенці-

алу населення. Екологічним ефектом від здійснення інвестицій в туризм, на наш погляд, повинен стати захист навколишнього та культурного середовища, вирішення екологічних проблем територій, розвиток різних форм екотуризму (природні парки, еко-курорти, еко-ферми), підвищення екологічної свідомості населення, відродження етнокультурних традицій регіону.

Форми інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму практично ідентичні підприємствам будь-якої іншої галузевої приналежності. За формами вкладень інвестиції поділяються на капітальні, фінансові та соціальні. Туристично-рекреаційна сфера вимагає значних інвестиційних вкладень у свій розвиток, оскільки має розгалужену система характерних та супутніх послуг, де основними об'єктами вкладень є заклади тимчасового розміщення й організації харчування, транспортні засоби, замки, музеї, тощо. В зв'язку з цим, головну роль відіграють капітальні інвестиції, які уособлюють у собі широкий спектр напрямів та процесів, що відбуваються у суспільному відтворенні. Найбільш поширеними формами капітального інвестування в сфері туризму є будівництво, реконструкція та модернізація засобів розміщення, харчування, спортивно-оздоровчих комплексів, туристичних та культурних об'єктів, тощо.

Загальні обсяги капітальних інвестицій в Закарпатській області є одними з найнижчих в Україні (рис. 1).

У 2020 р. обсяги капітальних інвестицій найменшими були тільки в Луганській області – 3259 млн грн та Чернівецькій області – 3320 млн грн). Слід зазначити, що

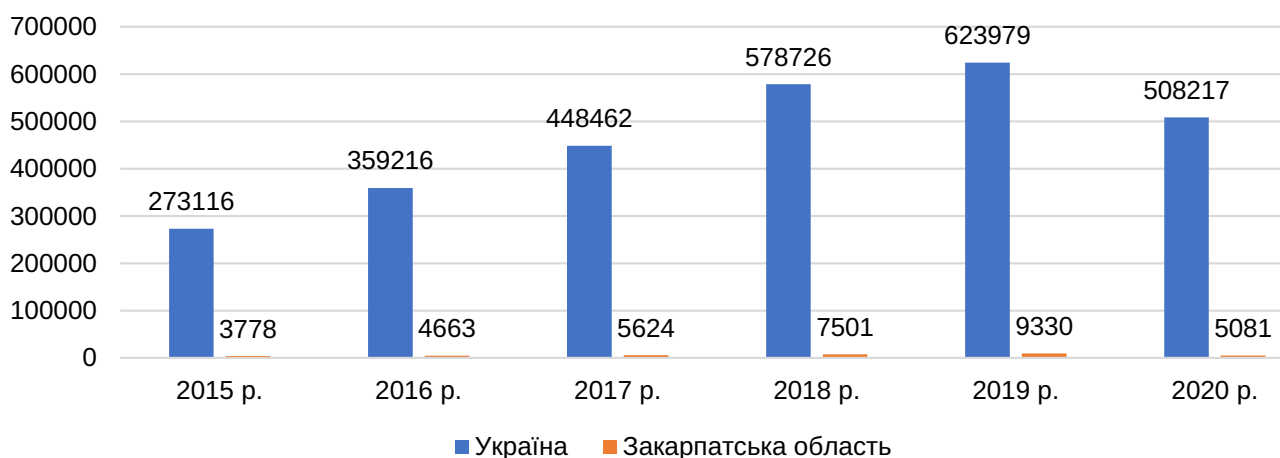

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій в Україні та Закарпатській області в 2015 – 2020 рр. (млн. грн.)

Джерело: складено автором за даними [19, с. 168]

за показником капітальних інвестицій на одну особу Закарпатський регіон теж значно відстає від середньоукраїнського (4067,6 грн та 12223,9 грн відповідно) і входить до трійки областей-аутсайдерів за величиною даного показника (за даними 2020 р. даний показник був нижчим тільки в Чернівецькій області (3704,7 грн) та в Луганській (1534,4 грн). Впродовж 2015–2019 рр. обсяги капітальних інвестицій в Закарпатті зросли з 3778 млн грн до 9330 млн грн, однак, у 2020 р. скоротилися до 5081 млн грн. Дана тенденція була характерною і для України загалом.

Дані таблиці 1 відображають динаміку структури капітальних інвестицій в Закарпатській області впродовж 2015–2020 рр. за всіма видами економічної діяльності:

Впродовж 2015–2020 рр. у структурі капітальних інвестицій за усіма видами економічної діяльності в Закарпатській області значна частка належала власним коштам підприємств та організацій (55,5% у 2016 р., що є максимальним значенням за аналізований період). Другу позицію займають кошти населення на будівництво житла, частка яких знизилася з 34,6% до 21,2%, а третю – кошти місцевих бюджетів (у середньому за шість років – близько 12%). Натомість зовсім незначними джерелами фінансування капітальних вкладень виступають кредити банків та інші позики, а також кошти інвесторів-нерезидентів. Така структура пов'язана із недостатнім рівнем розвитку фінансового ринку, низькою інвестиційною привабливістю підприємств, високою вартістю залучення зовнішніх фінансових ресурсів, обмеженими можливостями державного та місцевих бюджетів. Отже,

регіональні підприємства вимушені розраховувати на внутрішні запаси інвестиційних ресурсів.

В таблиці 2 відображено фінансові результати та рентабельність операційної діяльності підприємств тимчасового розміщення й організації харчування та мистецтва, спорту й відпочинку в Закарпатській області за 2018–2020 рр.

Впродовж трьох останніх років підприємства сфери мистецтва, спорту, розваг та відпочинку були збитковими, а підприємства сфери тимчасового розміщення й організації харчування тільки в 2020 р. отримали прибуток в розмірі 11,6 млн грн, а рівень їх рентабельності склав 3,3%. Слід сказати, що при таких показниках не можливо забезпечити збільшення фінансування майбутніх інвестицій за рахунок власних коштів, оскільки відсутній достатній розмір чистого прибутку як основного джерела фінансування інвестиційної діяльності, також погіршення інвестиційної привабливості призводить до проблеми залучення зовнішнього фінансування (банки не надають кредити збитковим підприємствам, відсутня можливість їх виходу на фондовий ринок для розміщення цінних паперів, ускладнюється залучення прямих іноземних інвестицій). Отже, розширення інвестиційної діяльності за рахунок власних коштів можливе при умові зниження податкового навантаження; реорганізації системи оплати праці на рекреаційних підприємствах з урахуванням відрядних ставок і сезонності робіт; надання можливості суб'єктам господарювання використовувати як рівномірну, так і прискорену амортизацію відповідно до цілей діяльності;

Таблиця 1

Динаміка структури капітальних інвестицій за всіма видами економічної діяльності в Закарпатській області впродовж 2015–2020 рр. (у %)

Джерела фінансування	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Кошти державного бюджету	3,2	2,5	3,0	4,5	4,3	4,3
Кошти місцевих бюджетів	10,9	12,2	11,8	11,6	11,0	13,9
Власні кошти підприємств та організацій	41,5	55,5	47,5	46,3	34,6	53,3
Кошти інвесторів-нерезидентів	0,7	0,9	0,5	0,1	0,0	к
Кошти населення на будівництво житла	34,6	22,0	28,6	29,7	19,3	21,2
Кредити банків та інші позики	1,4	2,0	2,0	2,8	1,1	0,8
Інші джерела фінансування	7,8	4,9	6,7	5,1	29,7	к

к – дані не оприлюднюються згідно з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

Джерело: складено автором за даними [20]

Таблиця 2

Динаміка фінансових результатів та рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств тимчасового розміщення й організації харчування та мистецтва, спорту й відпочинку в Закарпатській області за 2018–2020 рр.

Показники	Тимчасове розміщення й організація харчування			Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Фінансовий результат підприємств, млн.грн.	-45,1	-19,2	11,6	-3,5	-8,4	-7,4
1. Підприємства, які одержали прибуток:						
-у % до загальної кількості підприємств	78,3	76,9	65,4	51,2	52,6	44,7
-фінансовий результат	14,6	19,5	32,7	3,3	0,9	7,0
2. Підприємства, які одержали збиток:						
-у % до загальної кількості підприємств	21,7	23,1	34,6	48,8	47,4	55,3
-фінансовий результат	59,7	38,7	21,1	6,8	9,3	14,4
Рентабельність (збитковість) операційної діяльності, %	-11,0	-5,2	3,3	-23,4	-10,6	-7,0

Джерело: складено автором за даними [20]

створення на підприємствах відповідно облікової політики фонду відновлення з метою цільового використання амортизаційних відрахувань на інвестиційні потреби.

В таблиці 3 відображено динаміку структури капітальних інвестицій в Україні та Закарпатті за 2015–2020 рр. за такими видами економічної діяльності як тимчасове розміщення й організація харчування, а також мистецтво, спорт, розваги та відпочинок:

Зазначимо, що впродовж аналізованого періоду відсоток капітальних вкладень в розвиток вищевказаних секторів як в Закарпатті, так і в Україні загалом є мізерним, і становить менше 1%. Слід звернути увагу, що за даними 2020 р. в Закарпатській області капітальні інвестиції в підприємства тимчасового розміщення й організацію харчування склали всього 0,2% від всіх вкладень, а в підприємства сфери мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – 0,0% (!), тобто фактично інвестиційних вкладень за даним видом економічної діяльності не здійснювалося.

Дослідження колективних засобів розміщення, – готелів, аналогічних їм та спеціалізованих закладів, – демонструє поступове їх зменшення, що пояснюється їх моральним старінням. При цьому кількість розміщених осіб протягом останніх чотирьох років не зменшується, а, навпаки, зростає. Це може бути свідченням закриття нерентабельних засобів

розміщення. За останні 10 років у Закарпатській області було обслуговано 244 127 туристів, а в 2018 р. – 25 348. Це найбільша кількість починаючи з 2011 р. Із цього періоду майже з кожним роком йде спад туристичних потоків у Закарпатській області, що пояснюється доступністю відпочинку за кордоном, вимогами туристів щодо комфортності житла, обслуговування, у тому числі медичного, транспорту, доріг, та ін. Не відповідає якості надаваних послуг їх вартості, існуючі ціни завищені. Туристичні підприємства всіх типів не витримують конкуренцію з іноземними курортами. І, як наслідок, це позначається на динаміці туристичних потоків [21].

На рис. 2 відображено динаміку структури капітальних інвестицій в транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність в Закарпатській області та Україні впродовж 2015–2020 рр. Таким чином, тільки в 2015 р. відсоток капітальних вкладень в дану сферу в Закарпатті перевищував середньоукраїнський показник і становив 9,2% та 6,8% відповідно. Однак, починаючи з 2016 р. Закарпатська область за даним показником починає відставати, а на кінець 2020 р. відсоток інвестицій за даним видом економічної діяльності в регіоні був вдвічі менший, ніж в середньому по країні і склав 3,4% та 6,9% відповідно, що свідчить про негативну тенденцію.

Таблиця 3

Динаміка структури капітальних інвестицій за окремими видами економічної діяльності в Україні та Закарпатській області (% від обсягу інвестицій)

Роки	Україна		Закарпатська область	
	Тимчасове розміщування й організація харчування	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	Тимчасове розміщування й організація харчування	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
2015	0,5	0,4	0,9	0,5
2016	0,4	0,3	0,4	0,1
2017	0,5	0,4	0,8	1,0
2018	0,5	0,6	0,4	0,6
2019	0,4	0,7	0,5	0,1
2020	0,4	0,5	0,2	0,0

Джерело: складено автором за даними [19, с. 178; 20]

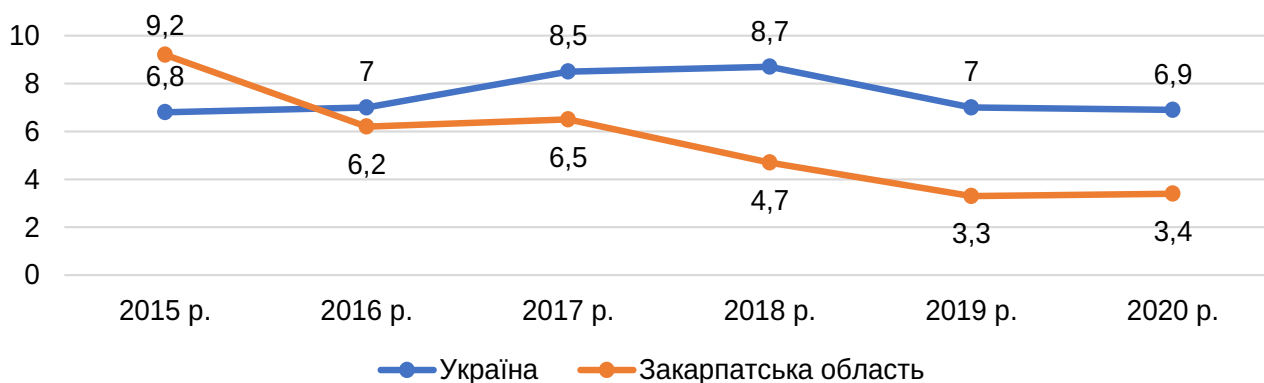

Рис. 2. Динаміка структури капітальних інвестицій в транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність в Закарпатській області та Україні впродовж 2015–2020 рр. (% від обсягу інвестицій)

Джерело: складено автором за даними [19, с. 172]

Однією з головних проблем розвитку туризму Закарпатського регіону є незадовільний стан доріг. Вони повною мірою не задовольняють туристів, виникають негативні відгуки. Не вирішує питання пересування існуюча на території Закарпаття вузькоколійна залізниця, бо її інфраструктура також недостатньо оновлюється через нестачу фінансування протягом 20 років. Як позитивний момент слід відзначити, що в останні роки відбувається будівництво мережі велосипедних доріг, які облаштовують за всіма європейськими стандартами – із переходами, знаками та розміткою тощо. Для збільшення кількості туристів, які надають перевагу курортам у Закарпатті та кожний рік приїждять відпочивати, підлікуватися, набувати нових вражень, потрібно створити умови комфортного транспортування до

місця призначення. І це є завданням не лише місцевого, а й державного рівня.

Проведений аналіз дає можливість погодитись з поглядом М. Рипкович [22], яка зазначає, що вітчизняний туристично-рекреаційний продукт, незважаючи на існуючий потенціал, з кожним роком стає все менш привабливим і конкурентоспроможним, головним чином через недостатню активність з боку держави в напрямі фінансування та забезпечення розвитку сфери туризму й рекреації. Очевидно, що планування діяльності підприємств сфери туризму та їх фінансового забезпечення повинно здійснюватись державною владою й місцевими адміністраціями на комплексній і послідовній основі, забезпечуючи синхронізований розвиток як окремих видів туризму, так і єдиного туристично-рекреаційного комплексу.

Висновки. Для стимулювання залучення інвестицій в туристично-рекреаційний комплекс Закарпатської області необхідно вжити низку заходів як на національному, так і на регіональному рівні. З метою залучення інвестицій в туристичний сектор необхідно в першу чергу підготувати належну законодавчо-нормативну базу з метою захисту інвесторів, провести зміни в податковій політиці щодо діяльності підприємств в сфері туризму, внести зміни до законодавства щодо часткового покриття державою відсотків за кредитами комерційних банків для здійснення соціально важливих інвестиційних проектів з розбудови туристичної інфраструктури, посилити співпрацю між центральними та регіональними

органами влади, здійснювати заходи щодо презентації туристичного потенціалу регіонів України в світі.

На місцевому рівні доцільно застосувати інструменти щодо залучення інвестицій в туристично-рекреаційну сферу з врахуванням світової практики. Зокрема, звільнити від сплати податку на прибуток новозбудовані та модернізовані підприємства сфери туризму, ініціювати збільшення обсягів та практик використання механізмів державно-приватного партнерства, активізувати роботу щодо розробки та реалізації регіональних і місцевих програм розвитку інвестиційної діяльності у регіоні, стимулювання розвитку малого підприємництва в сфері туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стройко Т. В., Савченко К. В. Стратегічні аспекти розвитку інвестиційної привабливості Херсонщини як туристичного регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 15. С. 410.
2. Алексєєва Ю. В. Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції : автореф. дис. ... к.держ.упр.: спец. 25.00.02 "Механізми державного управління". Одеса, 2005. 20 с.
3. Стойка В. О. Зарубіжний досвід інвестиційної політики в туристичній галузі та можливості його застосування. *Економічний простір*. 2011. № 45. С. 94–106.
4. Паук М. І. Використання світового досвіду залучення інвестицій в туристичний сектор. *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2016. Випуск 6. Частина 4. С. 61–64.
5. Мігущенко Ю. В. Напрями регулювання структурних диспропорцій в туристичній сфері країн Центрально-Східної та Південної Європи: досвід для України в контексті розширеної зони вільної торгівлі. URL: <http://niss.lviv.ua/analytics/79.htm>.
6. Довбенко О. Спеціальні економічні зони туристсько-рекреаційного типу: порівняльна характеристика. *Вісник ТНЕУ*. 2007. Вип. 2. С. 135–142.
7. Довбенко О. М. Податкове стимулювання інвестицій в туристичний комплекс України. *Формування ринкової економіки. Науковий збірник КНЕУ*. 2007. Вип. 7. С. 302–311.
8. Сінгуцький О. В. Державна політика розвитку туризму: зарубіжний досвід. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 4. С. 79–89.
9. Стойка В. С. Міжнародний досвід залучення інвестицій в туристичний сектор. *Sciences of Europe*. 2021. № 81. Том 2. С. 19–22.
10. Стойка В. С. Інвестиційна діяльність в туристичній сфері. *Danish Scientific Journal*. 2021. № 52. Том 2. С. 7–11.
11. Стойка В. С. Державно-приватне партнерство в сфері туризму як інструмент розвитку економіки регіонів. *Sciences of Europe*. 2021. № 83. Том 3. С. 17–21.
12. Стойка В. С. Державно-приватне партнерство в розвинених країнах світу. *Sciences of Europe*. 2021. № 84. Том 2. С. 9–14.
13. Стойка В. С. Розвиток та функціонування кооперативних банків: зарубіжний досвід. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 2(1). С. 165–170.
14. Стойка В. С., Брітченко І. Г., Сембер С. В. Перспективи створення та функціонування кооперативних банків в Україні. *Економіка промисловості*. 2017. Київ : ІЕП НАН України. С. 22–38.
15. Про туризм : закон України від 15.09.1995 р., № 324/95-ВР. Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
16. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України від 06.09.2012 р., № 5205-VI. Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.
17. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991, № 1560-XII. Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

18. Шуплат О. М. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму. Дисертація на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук, спец. 08.00.08. "Гроші, фінанси і кредит". ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана". Київ, 2016. С. 40.
19. Регіони України – 2020. Статистичний збірник. Частина II. Державна служба статистики України. Київ, 2021.
20. Головне управління статистики в Закарпатській області. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>.
21. Ставська Ю. В. Інфраструктурні чинники розвитку індустрії гостинності у сфері екологічного туризму на Закарпатті. *Інфраструктура ринку*. 2021. С. 83.
22. Рипкович М. П. Фінансове забезпечення розвитку туристичної галузі. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 2. С. 41.

REFERENCES:

1. Stroiko T. V., Savchenko K. V. (2017) Stratehichni aspekty rozvytku investytsiinoi pryvabyvosti Khersonshchyny yak turystychnoho rehionu [Strategic aspects of the development of investment attractiveness of the Kherson region as a tourist region]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 15, p. 410.
2. Alieksieieva Yu. V. (2005) Derzhavne rehuliuвання rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy v konteksti dosvidu Frantsii [State regulation of the development of the tourism sector of Ukraine in the context of the experience of France]: avtoref. dys. ... k.derzh.upr.: spets. 25.00.02 "Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia". Odesa, 20 p.
3. Stoika V. O. (2011) Zarubizhnyi dosvid investytsiinoi polityky v turyz-tychnii haluzi ta mozhlyvosti yoho zas-tosuvannya [Foreign experience of investment policy in the tourism industry and possibilities of its application]. *Ekonomichniy prostir*, vol. 45, pp. 94–106.
4. Pauk M. I. (2016) Vykorystannia svitovoho dosvidu zaluchennia investytsii v turystychnyi sektor [Use of global experience of attracting investment in the tourism sector]. *Naukovyi Visnyk Khersonskoho derzhavnoho univer-sytetu. Seriya "Ekonomichni nauky"*, vol. 6(4), pp. 61–64.
5. Mihushchenko Yu. V. Napriamy rehuliuвання strukturnykh dysproportsii v turystychnii sferi krain Tsentral-no-Skhidnoi ta Pivdennoi Yevropy: dosvid dlia Ukrainy v konteksti rozshyrenoi zony vilnoi torhivli [Directions for regulating structural disparities in the tourism sphere of the countries of Central-Eastern and Southern Europe: experience for Ukraine in the context of an expanded free trade zone]. Available at: <http://niss.lviv.ua/analytics/79.htm>.
6. Dovbenko O. (2007) Spetsialni ekonomichni zony turyztsko-rekreatsiinoho typu: porivnialna kharakterystyka [Special economic zones of the tourist and recreational type: comparative characteristics]. *Visnyk TNEU*, vol. 2, pp. 135–142.
7. Dovbenko O. M. (2007) Podatkove stymuliuвання investytsii v turystychnyi kompleks Ukrainy [Tax incentives for investments in the tourist complex of Ukraine]. *Formuvannya rynkovoї ekonomiky. Naukovyi zbirnyk KNEU*, vol. 7, pp. 302–311.
8. Sinhutskyi O. V. (2019) Derzhavna polityka rozvytku turyzmu: zarubizhnyi dosvid [State tourism development policy: foreign experience]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannya*, vol. 4, pp. 79–89.
9. Stoika V. S. (2021) Mizhnarodnyi dosvid zaluchennia investytsii v turystychnyi sektor [International experience of attracting investments in the tourism sector]. *Sciences of Europe*. No 81. Vol. 21. Pp. 19–22.
10. Stoika V. S. (2021) Investytsiina diialnist v turystychnii sferi [Investment activity in the tourism industry]. *Danish Scientific Journal*. No 52. Vol. 2. Pp. 7–11.
11. Stoika V. S. (2021) Derzhavno-pryvatne partnerstvo v sferi turyzmu yak instrument rozvytku ekonomiky rehioniv [Public-private partnership in the field of tourism as a tool of the regional economic development]. *Sciences of Europe*. No 83. Vol. 3. Pp. 17–21.
12. Stoika V. S. (2021) Derzhavno-pryvatne partnerstvo v rozvynenykh krainakh svitu [Public-private partnership in the develop countries of the world]. *Sciences of Europe*. No 84. Vol. 2. Pp. 9–14.
13. Stoika V. S. (2013) Rozvytok ta funktsionuvannya kooperatyvnykh bankiv: zarubizhnyi dosvid [Development and functioning of cooperative banks: foreign experience]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*. 2013. Vol. 2(1). Pp. 165–170.
14. Stoika V. S., Britchenko I. H., Sember S. V. (2017) Perspektyvy stvorennia ta funktsionuvannya kooperatyvnykh bankiv v Ukraini [Prospects for the creation and functioning of cooperative banks in Ukraine]. *Ekonomika promyslovosti*. Kyiv: IEP NAN Ukrainy. Pp. 22–38.
15. Pro turyzm [On tourism] Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 r., No 324/95-VR. Verkhovna Rada Ukrainy Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
16. Pro stymuliuвання investytsiinoi diialnosti u priorytetnykh haluziakh ekonomiky z metoiu stvorennia novykh robochykh mist [On stimulating investment activity in priority sectors of the economy with the aim of creating new

jobs]. Zakon Ukrainy vid 06.09.2012 r., No 5205-VI. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.

17. Pro investytsiinu diialnist [About investment activity]. Zakon Ukrainy vid 18.09.1991, No 1560-XII. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

18. Shuplat O. M. (2016). Finansove zabezpechennia investytsiinoi diialnosti pidpriemstv sfery turizmu [Financial support of investment activities of enterprises in the field of tourism]. Dysertatsiia na zdobuttia nauk. stup. kand. ekon. nauk, spets. 08.00.08. "Hroshi, finansy i kredyt". DVNZ "Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana". Kyiv. P. 40.

19. Rehiony Ukrainy – 2020 [Regions of Ukraine – 2020] (2021). Statystychnyi zbirnyk. Chastyna II. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv.

20. Holovne upravlinnia statystyky v Zakarpatskii oblasti [The Main Department of Statistics in Zakarpattia Oblast]. Available at: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>.

21. Stavskaya Yu.V. (2021) Infrastrukturni chynnyky rozvytku industrii hostynnosti u sferi ekolohichnoho turizmu na Zakarpatti. *Infrastruktura rynku*. P. 83.

22. Rypkovich M.P. (2014) Finansove zabezpechennia rozvytku turystychnoi haluzi [Financial support for the development of the tourism industry]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*. No. 2. P. 41.